

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

(Prof. Dr. Muhammed Nur DOĞAN Armağan Sayısı)

E-ISSN: 2651-3013

DOI Number:

Cilt: 2 Sayı: 1 Şubat 2019

ss. 478-502

Makalenin Geliş

Tarihi

17/01/2019

Makalenin

Kabul Tarihi

23/01/2019

Yayın Tarihi

28/02/2019

GEÇİŞ DÖNEMİ ŞAİRLERİNDEN ANDELİB FAİK ESAD VE GÜLBÜN İSİMLİ ESERİ

Mustafa Sefa ÇAKIR¹

ÖZET

Divan edebiyatının başlangıcından sonuna kadarki süreçte birçok büyük şair yetişmiş, birçok muhalled eser ortaya konulmuştur. 18. yüzyılda Nedim ve Şeyh Galip'ten sonra çığır açan, kendisine nazireler yazılan pek şair çıkmamış ve 19. yüzyıl ile birlikte yeni arayışlara girilmiştir. Bu arayışlar döneminde kimi şairler kadim tarza karşı tavrı alırken kimisi de eskiyi savunarak ıslah çabasında bulunmuştur. İşte bu şairlerden biri olan Andelib, batıyı takip edip bazı yenilikleri savunduysa da daha ziyade eskiden yana olmuştur. Mutavassit'in arasında ismi anılan Andelib, bu grubun içindeki velüd şairlerden olup genç yaşta vefat etmiş olmasına karşın geride birçok eser bırakmıştır.

1874 yılında, İstanbul'da doğan Mehmed Esad Bey bir dönem Faik mahlasını kullanmışsa da daha ziyade Andelib mahlasıyla tanınmaktadır. Mekteb, Hazine-i Fünûn, İrtika gibi dergilerde başmuharrirlik yapmış ve Muallim Naci çizgisinde bir edebi anlayış ortaya koymuştur. 1902 yılında, Malatya'da vefat etmiştir. Sabâh-ı Hayâtım, Gül Demetleri, Bir Demet Çiçek eserlerinden bazılarıdır.

Bu çalışmada dönem hakkında bilgi verilmiş, Andelib'in hayatı, eserleri ele alınmış ve Gülbün isimli eseri incelenmiş, günümüz harflerine aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Andelib, Gülbün, Mutavassit'in, Ara Dönem, Klasik Şiir.

¹ Arş. Gör. Dr. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı A.B.D. mscakir@cumhuriyet.edu.tr ORCID: 0000-0002-5159-7340

ANDELİB FAİK ESAD, ONE OF THE TRANSITION PERIOD'S POET AND HIS WORK ENTITLED GULBUN

ABSTRACT

From the beginning to the end of the Divan literature, many great poets have been raised, many permanent works have been put forward. In the 18th century, there were not many poets who had pioneered after Nedim and Şeyh Galip and a new search for the 19th century. During this period, some poets have taken a stand against the old style, while others have tried to improve by defending the old. Andelib, one of these poets, followed the west and defended some of the innovations, but was rather old. Andelib, who was mentioned among the Mutavassitin, was one of the productive poets in this group and although he died at a young age, he left many works behind.

Mehmed was born in Istanbul in 1874. Although he used Faik pseudonym for a while, he was known as Andelib. He served as editor in various journals such as Mekteb, Hazine-i Funun, İrtika and produced a literary understanding on the Muallim Naci line. He died in Malatya in 1902. Sabah-ı Hayatım, Gül Demetleri, Bir Demet Çiçek are some of his works.

In this study, information was given about the period, Andelib's life, works were examined and his work called Gulbun was examined and transferred to contemporary letters.

Key Words: Andelib, Gulbun, Mutavassitin, Intermediate Period, Classical Poem.

GİRİŞ

Klasik Türk edebiyatı olarak da adlandırdığımız divan edebiyatı, söz sahasında yüzlerce yıl hüküm sürdükten sonra 18. yüzyılın başında Nedim (ö. 1730), sonunda ise Şeyh Galip'le (ö.1799) son parlak demlerini yaşamış, 19. yüzyıla beraber etkisini yitirmiş ve yeni arayışlara kapı aralamıştır. Bu arayış Tanzimat'a kadar bir anlamda mücessem hale geçememiştir. "*Divanlardaki nev-zemîn, nev-âyîn başlıklı şiirler, şâirlerdeki bu değişim arayışını göstermesi bakımından önemlidir. Buna karşılık, eskinin hayat tarzı ve edebiyat anlayışının küçük istisnalar dışında bütün heybetiyle devam etmesi, şâirleri kudema tarzından kurtaramamış, onlardaki yenilikler de yeni bir mazmun, alışılmadık bir kafiye ve rediften öteye geçememiştir.*" (Şentürk ve Kartal; 2014: 491)

19. yüzyıl ise her anlamda yenilikler ve değişimler çağı olmuştur. Yeniçeri

Ocağı kaldırılmış, Tanzimat Fermanı ilan edilmiş ve Meşrutiyet gibi esaslı değişikliklere gidilmiştir. Siyasi ve sosyal hayattaki bu değişiklikler edebiyata da yansımıştır. 1832'de Tercüme Odası açılmış, bu dönemde tercüme faaliyetleri hız kazanmış, yapılan tercüme edebiyat anlayışına da etki etmiştir. *"Dönem içerisinde Batı edebiyatlarından hikaye, roman, şiir ve edebiyat bilgileri ihtiva eden yazılar aktarılır. Batı dillerinden yapılan tercüme yeni temaların edebiyatımıza girmesinde etkili olmasının yanında, yeni bir üslubun oluşmasını da hazırlayan başlıca amillerdendir. Çünkü tercümelerde temalara gösterilen önemin yanında üslup da titizlikle işlenmeye başlanır."* (Gariper, 2004: 110) Bu süreçte eski şekil ve türlerle şiirler kaleme alınırken bir yandan batı edebiyatının da etkisiyle serbest şekiller de denenmeye başlanır.

1. ENCÜMEN-İ ŞUARÂ VE SERVET-İ FÜNÛN TOPLULUĞU

Encümen-i Şuarâ bu yüzyılın ikinci yarısında özel bir konuma sahiptir. Encümen-i şuarâ terkibi normalde kökeni çok eskilere dayanan ve genellikle devlet büyüklerinin konak, köşk veya saraylarında kimi zaman da şairlerin kendi aralarında ve yine kendi mütevazı mekanlarında icra edilen şiir meclislerine verilen isimdir. Bu genel isimlendirme bahsettiğimiz dönemde bir grup şair için özel bir adlandırma olmuştur. Özgül de *"1861 yılı baharında, muhtemelen Mayıs, Haziran gibi, Hersekli Ârif Hikmet Bey'in Lâleli Çukurçeşme'deki evinde buluşmaya başlayan ve her salı muntazaman devamla bir seneye yakın müddet bu edebiyat toplantılarını sürdüren şairlerin 'encümen-i şuarâ'sını bu defa bir has isim sayacağım."* (2006: 36) diyerek bu durumu ortaya koymuştur.

Encümen-i Şuara müdavimi isimlerden bazılarını; Leskofçalı Mustafa Galib Bey (ö.1867), Hersekli Ârif Hikmet Bey (ö.1903), Mehmed Lebîb Efendi (ö.1867), Mustafa İzzet Efendi (ö.1877), Osman Şems Efendi (ö.1893), Musa Kazım Bey (ö.1890), Salih Naili Efendi (ö.1877), Salih Faik Bey (ö.1900), Mustafa Refik Bey (ö.1900) olarak sayabiliriz ki daha da artırılabilir. Bu isimler bir dost meclisi olarak toplanmış, ortak bir edebî zevk üzere birleşmek çabasında olmuşlardır. Bir taraftan yenilikleri görüp yenileşme düşüncesini taşıırken bir taraftan da bunu eskiyi incitmeden yapmak derdindedirler. Klasik şiire ait olmadıkları gibi modern şiiri de tam anlamıyla benimsememişlerdir.

Şüphesiz bu geçiş döneminde; Şinasi (ö.1871), Ziya Paşa (ö.1880), Namık Kemal (ö.1888), Recai-zade Mahmud Ekrem (ö.1914), Abdülhak Hamid (ö.1937), Muallim Naci (ö.1893) gibi büyük isimleri, şiire getirdikleri yenilikleri

zikretmeden geçmemek gerekir. Özellikle I. Meşrutiyet dönemi bu isimlerin bir kısmını da kuşatacak şekilde oldukça sıkıntılı ve tartışmalı geçmiştir. "Edebiyat ve kültür hayatımıza önemli dikkat ve uyarılar, açılımlar getiren *Belâgat-ı Osmaniyye münakaşaları (1882), Talim-i Edebiyat tartışmaları (1882, 1886), Hayaliyyun-Hakikiyyun tartışmaları (1886), Demdeme'nin neşri (1886), Makber'in tenkitleri (1886) hep bu dönemde olur. Esasen 1880'li, özellikle 1882-1886'lı yıllar arasında matbuat hayatı son derece canlı ve zengindir.*" (Yetiş, 2006: 406)

Servet-i Fünûn Topluluğu ise eskiye ait olanlara karşı yıkıcı bir tutum içinde olmuştur. "Servet-i Fünûn Topluluğu, Avrupalı Türk edebiyatı içinde ikinci olmakla birlikte edebiyat tarihimiz açısından radikal denebilecek seviyede ileri bir adım atmıştır. Çeşitli saiklerin ve bilhassa Recaizâde Ekrem'in yönlendirmesiyle 1896'da bir araya gelen ve Servet-i Fünûn mecmuasını bir nevi edebî aile muhiti haline getiren gençler, Hâmid'in şekil ve içerik bakımından kurucusu olduğu Avrupa tarzı şiirin, Avrupalı edebiyat ve estetiğin Türkiye'de de gerçekleştirilmesi amacıyla birleşmişler, bu uğurda Fransız edebiyatını bir model olarak benimsemişler; sanat ve edebiyat, teknik ve üslup, hayat ve tabiat anlayışı bakımından Parnasse ve Sembolizm akımından akisler ve etkiler taşıyan Realistlerle Natüralistlerin izinde gitmişler; bununla birlikte, 'yerli ve sosyal bir romantizm'le beslenen bedbin hassasiyetlerini bu etkiye ekleyebilmişlerdir." (Akay, 2006: 441)

2. MUTAVASSİTİN

Servet-i Fünûn Topluluğu ile aynı dönemde edebî sahada eserler ortaya koyan ama aynı edebî düşünce ve kaygıları taşımayan, her ne kadar batıdan istifade eden tarafları olsa da özellikle yönünü tamamen batıya çevirme noktasında onlardan ayrılan başka isimler ve gruplar da bulunmaktaydı. Bu gruplardan biri olan Mutavassitîn, 1880-1900 tarihleri arasında Mekteb, Hazîne-i Fünûn, Malumat Mecmuası, Servet Gazetesi, Musavver Fenn ü Edeb, Hanımlara Mahsus Gazete, Tercüman-ı Hakikat gibi gazete ve mecmualarda faaliyet göstermiş, eskiciler ve batıcılar arasında kalmış olanlarına verilen isimdir. Bu ismi kendileri seçmemiştir ve hatta bu isimden yakınmaktadırlar. Malumat Mecmuasındaki bir metinden yola çıkarak Uç şu yorumlarda bulunmuştur:

"Mutavassitîn; millî bir edebiyat meydana getirmek için taklitten kurtulmamız gerektiğini öne sürer. Batıcılarla, Arap ve Fars edebiyatına bağımlı olanlar arasında bir yerde durmaktadır. Ama ara nesil zamana dayalı bir isimlendirmedir. Araf, cennet ile cehennem arasında kabul edilen bir yerdir.

Mutavassitîn kendilerine o anlama gelen bir isimlendirme yapıldığını söyler; 'arifnişinan gibi bir paye-i tavassut' sözü bu manayı karşılar. Ayrıca isimlendirmenin başkaları tarafından yapıldığını, grubun kendilerine böyle bir ismi vermediğini gösterir. İsimlendirme de duruş da mantıklıdır. Mutavassitîn millî bir edebiyat fikrini Ömer Seyfettin ve arkadaşlarından önce savunur. Sade yazmak için müsabakalar yayınladılar. Onlar Hacı İbrahim Efendi ve arkadaşları gibi A. Hamit ve Rezaizade'nin kullandıkları dili Arap ve Fars kaidelerine göre tenkit etmezler. Türkçenin müstakil olduğunu savunurlar, ama aşırı tasfiye hareketlerine karşıdır. Necib Asım, Mithat Efendi, Mehmet Emin (Yurdakul) da Malûmat ve etrafındaki gazete ve dergilerde eserlerini yayınladılar." (2006: 408)

Mutavassitîn'i oluşturan şairlerin bazıları birbirini tanıyıp görüşmeler de bir kısmı arasında tanışıklık yoktur. Yani Encümen-i Şuarâ gibi ortak mekanlar, meclisler hepsi için söz konusu değildir. Ancak Servet-i Fünûn Topluluğunu oluşturanların nasıl ortak edebî yönleri, anlayışları varsa onların da kendi aralarında böyle bir bağ vardır.

Mutavassitîn'in Şark dünyası ve klasik edebiyatla ilgiyi kesmediği aşıkardır. Batı edebiyatına olan bakış açısı ise karşıtlık değil, ondan istifadeyi millî kimliği bozmadan gerçekleştirmek şeklindedir. *"Mutavassitîn Batılılaşmaya karşı değildir. Batılılaşmayı anlayış tarzları farklıdır. Yukarıdaki yazarların ve şairlerin birçoğu Batı'dan tercüme yaparlar. Batı'ya muhalefet gibi bir tutumları yoktur. Grubun en eski kafalı adamı Şeyh Vasfi dahi Batılı ediplerden istifadeye taraftardır." (Uç, 2006: 409)* Kaldı ki grup Servet-i Fünûncuların yanında yer almasa da karşısında da değildir. Bireysel ilişkileri sürdürdükleri gibi kimi zaman onların şiirlerini kendi mecmualarında da yayınladılar.

Uç, Mutavassitîn grubu ediplerini üç sınıfa ayırmıştır; ortanın batısındakiler, ortanın doğusundakiler ve ortadakiler. *"Ortanın batısındakiler; Nabizade Nazım, Nurettin Ferruh, Ahmet Mithat Efendi, Ahmet Rasim ve Fatma Aliye'dir. Ortadakiler; Halil Edip, Ali Sedat, Halit Eyüb, Mehmet Celâl, Muallim Naci ve Müstecabizâde İsmet'tir. Ortanın doğusundakiler ise; Faik Esat, Faik Reşat, Emine Semiye, Mustafa Refik, Mehmet Ziver, Ali Muzaffer, Abdülhalim Memduh, Saffet Nezihî, Mehmet Asaf ve biraz daha uzakta Şeyh Vasfi ve Muallim Fevzi'dir." (2006: 409)*

3. ANDELİB FAİK ESAD

Ortanın doğusunda yani batıya daha mesafeli ve kadim şiirle daha münasebetli olarak görülen isimlerden biri de Mehmed Esad Bey'dir. Bir

dönem Faik mahlasını kullanmış ise de daha ziyade Andelib mahlası ile tanınmaktadır. 1290 (1874) yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası, Edirne Kadısı Paşmakçı-zâde Zühdî Molla Efendi'dir. İlimle iştigal eden bir aileden gelmektedir. İnal, onun nesebi hakkında şu isimleri sayar; Anadolu kazaskerlerinden İbrahim Molla - Şam Kadısı Abdullah Molla - Rumeli kazaskerlerinden Mehmed Molla - Şeyhülislam Abdullah Efendi - Şeyhülislam Ali Efendi - Üsküdar Kadısı Mehmed Molla - Meşayih-i Bayramiye'den Bursa'da medfun Paşmakçı-zâde Hüseyin Abdi Çelebi. Yine bu zatlardan ekserinin Edirne kapısı haricinde Paşmakçızâdelere mahsus kabristanında medfun olduğunu da belirtir. (İnal, 1988: 108)

Özel bir eğitim almış, Arap ve Fars edebiyatını öğrenmiştir. Çeşitli dergilerde şiir ve edebî makaleler yazmanın yanında Mekteb, Hazine-i Fünûn, İrtika gibi dergilerde de başmuharrirlik yapmıştır. Muallim Naci ve Recaizade M. Ekrem arasındaki tartışmalarda Naci'nin düşüncelerini savunmuştur.

İnal'ın, Andelib'in kardeşinden talebi üzerine verdiği bilgiler hayatı ve mizacı hakkında önemli bilgiler içermektedir. Andelib'in gayet kalender-meşrep ve hürriyet-perver olduğunu, eline geçen paraları derhal arkadaşları ile birlikte harcadığını, işrete oldukça düşkün olduğunu kardeşi bildirmektedir. Ayrıca sözünü hiç sakınmadığından dolayı hafiyelerin daima arkasında dolaştığı da bilinmektedir. Genç yaşta evlendi ise de serbest ve kayıtsız bir hayata alışmış olmasından dolayı zevcesi ile anlaşamayarak kısa sürede ayrılmış ve çocuğu da olmamıştır. (İnal, 1988: 109)

Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere serbestliğe, hürriyet-perverliğe alışkın olan ve sözünü de sakınmayan Andelib, peşindeki hafiyelerin de etkisi ile olsa gerek İstanbul için tehlikeli görülerek Malatya'ya tahrirat müdürü olarak tayin edilmiş ve yine burada 1320 (1902) yılında genç bir yaşta vefat etmiştir.

Genç yaşta ölmesinin nedenleri arasında içki müptelalığı da olsa gerek ki İnal, onunla ilgili teessüfünü şu şekilde dile getirmiştir: "Memleketin zâdegânından ve erbâb-ı dânişinden ma'dud olan bu zavallı şairin de nice emsali gibi işretle hayatını imha etmesine teessüf olunur." (İnal, 1988: 109)

Andelib'in edebî hayatında dergilerin önemli bir rolü vardır. Bunlardan Hazine-i Fünûn, dönemi içinde oldukça rağbet görmüştür. *"Bütün yayın hayatında 300 küsur şairin 1600'den fazla şiirine yer vermiş olan Hazine-i Fünûn için bir şiir dergisi demek mümkündür. Şiirlerden bir kısmı geçmiş dönemlerin divan şairlerine aittir veya daha önce yayımlanmış şiirlerdir. Büyük bir kısmı da dergi sayfalarında kaybolacak amatör şairlere aittir. Bununla*

beraber döneminde isim yapmış veya ileride şöhret sahibi olacak otuz kadar şairden de bahsedilebilir. Bu kadar şairin bir araya toplanmış olması, Hazine-i Fünûn'un önemli bir edebiyat çevresi teşkil ettiğini göstermektedir. Bunların çoğu tamamen divan tarzını devam ettiren veya şekil bakımından devam ettirip muhteva olarak az çok yenilik gösteren şairlerdir. Bunlar arasında Hersekli Arif Hikmet, Osman Şems, Koniçeli Musa Kazım (Paşa), Memduh Faik, Manastırlı Salih Faik, Üsküdarlı İbrahim Hakkı, Yenişehirli Avni gibi Encümen-i Şuarâ mensupları ve taraftarları; Recaizade Ekrem'le tartışmaları dolayısıyla eski şiirin taraftarı görünen Muallim Naci ve onun etrafındaki Şeyh Vasfî, Ali Ruhi, Müstecabizade İsmet, Faik Esad (Andelib), Adanalı Hayret ve Mehmed Celal vardır." (Okay, 1998: 136)

Hazine-i Fünûn dergisi döneminin tipik özelliklerini de taşımaktadır. Yeni şekil ve konu arayışlarının, tercümelerin bulunması yanında Andelib'in de etkisiyle eski tarz muhafaza edilmeye çalışılmıştır. "Şiirlerin çoğu eski tarzı devam ettirmekle beraber dönemi dikkate alındığında Hazine-i Fünûn'un divan tarzında da yeni muhtevaları benimsediği, ayrıca tercüme şiirlere, yeni nazım şekillerine, hatta az sayıda da olsa hece ile yazılmış halk tarzı şiirlere yer verdiği dikkati çeker. Bunlardan başka edebiyatın bazı meselelerini ele alan makale ve incelemeler de derginin önemli bölümlerini oluşturur. Hazine-i Fünûn'un edebiyat sayfalarındaki bu zenginliğini, daha o yıllarda geniş ufku ve bilgisiyle ün yapmış olan Faik Reşad'ın ve Veled Çelebi'nin yazıları ile Andelib takma adıyla yazan Faik Esad'ın derginin yayın politikasında hissedilen ağırlığının meydana getirdiği anlaşılmaktadır." (Okay, 1998: 136)

Mekteb dergisi de yine Andelib'in de etkili olduğu dönemde, onun Fars edebiyatıyla ilgili makalelerini yayınladığı ve divan edebiyatı şairlerinin şiirlerine de yer verdikleri bir dergidir. "Edebiyat sütunlarında Andelib (Faik Esad), Samih (Rifat Bey), Muallim Feyzi, Hüseyin Daniş (Pedram), Adanalı Ziya, Müstecabizade İsmet Bey, Halil Edib, İsmail Safa, Besim, Münir, Süruş, Nüreddin Avni, Mehmed Şevki gibi şairlerin şiirleri; Faik Esad'ın Fars edebiyatıyla ilgili makaleleri; İsmail Hakkı'nın Batı edebiyatçılarından yaptığı tercüme; Halid Ziya (Uşaklıgil) ve Ahmed Rasim'in edebi, Rıza Tevfik'in felsefi yazılarıyla okul dergisi olmaktan çıkıp edebi bir hüviyet kazanır. Ancak dergi, bu devrede daha çok eski edebiyat taraftarlarının bir araya geldiği bir yayın organı görünümünü kazanmış, bazı divan edebiyatı şairlerinin eserlerine de yer vermiştir." (Uçman, 2004: 1-2)

Eski edebî tarzı savunan şairlerin yenilikçi şairlere karşı tutumuyla ilgili Andelib'in de içinde olduğu isimlere karşı Yüce, şöyle bir yorum getirmiştir:

"Devrin belirleyici özelliklerinden biri de II. Abdülhamid yönetiminin eski edebî anlayışı himaye edişidir. Bu durum yenilikten yana olanları zorlar. Edebî anlayışta eski ile yeni arasında belirgin bir cepheleşme oluşur. Taraflar, saflarını muhkem hâle getirmek ve rakiplerini mağlup etmek için yoğun çaba sarfederler. Muallim Naci'nin öncülüğünde eskiler önemli mevziler elde eder. Andelib, İsmet, Ali Kemal, Ahmet Rasim, hatta Ahmet Mithat, Cenab'a ve diğer Servet-i Fünun topluluğuna karşı birleşirler. Fakat bu cephe, Servet-i Fünun topluluğu karşısında mağlup olur. Dirençleri kısa zamanda kırılır. Yenilerin, eskilerden daha yetenekli ve bilgili oldukları ortaya çıkar." (2016: 242)

4. ANDELİB FAİK ESAD'IN ESERLERİ

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Andelib Faik Esad'ın eserleri şu şekildedir:

1- Sabâh-ı Hayâtım, ilk eserlerinden biridir ve bu eserinde Arapça ve Farsçadan yaptığı küçük küçük şiir veya hikmetli sözlerin çevirileri bulunmaktadır. Bu ilk eserinde ismini Paşmakçı-zâde Hafidi Mehmed Esad şeklinde kullanmıştır. İstanbul'da, Karabet Matbaası tarafından 1307 (1890) yılında basılmıştır, 64 sayfadır.

Kitabın girişinde Karine başlığı altında eserini ortaya koyuş gerekçesini şöyle dile getirmiştir: "Degersiz ve çirkin oldukları için kendilerine bir nazar-ı nefretle bakmakta olduğum âşâr-ı haķîrânemi, benim gibi herkesin de sevmeyeceği bedihî ve binâen'aleyh, bunlar -gazetelerden kaldırılıp bir mecmû'aya derc olunmazsa- 'adem-âbâd-ı nisyânda mahvolup gideceği tabî'î olduğundan ve hiçbir şâhib-i vicdân evlâdını -velev ki pek çirkin olsun- terk edemeyeceğinden ben de zâde-i karîham ve maḥşûl-ı hâmem olan mezkûr eserlerimi bir mecmû' a hey'etine koyarak, Şabâh-ı Hayâtım nâmıyla tab' u neşre cesâret ediyorum."

2- Gül Demetleri eseri İstanbul'da, 1308 (1891) yılında ve Ahter Matbaasında basılmıştır, 128 sayfadır. Eserde, Arap ve Fars edebiyatından yaptığı tercüme yer alır. Fâik Esad adıyla basılmıştır. Doğu kaynaklarından yaptığı tercümelerin yanında batıdan bazı isimlerin tanıtımını da yapar, Shakespeare ve Hamlet bu isimlerdendir.

Kitabın ilk sayfasında şu açıklama vardır: "Fâ'îk Es'ad Beg'in birçok âşâr-ı manzûme ve menşûresiyle 'Arab'în 'Acem'în en mu'teber eserlerinden tercüme ettiği eş'âr, hikemiyât, hikâyat-ı şâ'irâne, fıkarât-ı edebiyeye, letâif, maķâlât-ı fenniye vü târîhayı ve eserlerini tercüme ettiği zevâtdan ekşerîsinin muḥtaşarca tercüme-i hâllerini ve ḥuşûşiyile 'Arablar ve 'Arabların Ba'zı Me'âşiri 'üvânlı bir maķâleyi hâvîdir."

Eserin başlangıcında "Fâ'îk Es'ad Beg'in Âşâr-ı Sâ'iresi" başlığı altında, onun diğer altı eseri hakkında bilgi verilmiştir. İlk eseri olarak bahsettiğimiz Sabâh-ı Hayâtım hakkında şunlar yazılıdır: "Üç yüz yedi sene-i hicriyesinde tab' olunmuştur. Her kitâbcıda bulunur. Üç gürüşdür."

Burada bahsi geçen diğer beş eser "neşrine başlanacaktır" şeklinde tanıtılmıştır. Ancak bu eserlere ulaşamadığımız gibi eserlerin basılıp basılmadığı ile ilgili herhangi bir bilgiye de ulaşabilmiş değiliz. Mezkûr eserler şunlardır:

Hazîne-i Ma'ârif; birkaç cilt olarak tasarladığı bir ansiklopedidir ancak ilk cildini dahi tamamlayamamıştır. Bu eserle ilgili tanıtım yazısı şu şekildedir:

"Gâyet mufaşşal ve mükemmel 'Osmânlı dâ'iretü'l-ma'ârifî (ya'ni ansiklopedis) olup lügât-ı 'Osmâniye'yi de hâvîdir. Fuzalâ-yı 'aşrdan birçok zevât-ı 'âliyenîñ mazhar-ı taqdîr ü tahşîni olmuştur. Tahrîrine 8 teşrîn-i şânî sene 305 ve gurre-i rebî'ü'l-âhîr sene 307 târîhinde başlamış ise de gavâ'il-i gûnâgûn-ı derh-i bûkalemûn sebebiyle o vakîtden beri ancak birkaç ay hem de biñ dürlü meşâgîl arasında yazabildiğinden daha henüz birinci cildini bile yarı idememiştir. Ma'amâfih inşâ'allâh qarîben malzeme malzeme (forma forma) neşrine başlanacak ve muşavver olacaktır. Me' hazları biñ cildi mütecâvizdir."

Miftâhü'l-Mişbâh; "Dâ'iretü'l-Ma'ârif şâhibi meşhûr mu'allim Buṭr el-Bustânî² hazretlerinin şarf ü naḥv-i 'Arabi'ye dâ'ir gâyet müfid ü mu'teber bir eşeri olup medâris-i Mısrıyye'de tedris olunmaktadır. Bunuñ da yakında malzeme malzeme neşrine başlanacaktır."

Günyetü't-Ṭâlib ve Münyetü'r-Râgîb; "El-Cevâ'ib cerîdesi şâhibi imâmü'l-lüğa ve'l-'Arabiyye 'allâme-i merḥûm Ahmed Fâris Efendi hazretleri tarafından te'lîf buyurularup Mısr, Beyrût, Sûriye, Mûşul, İstânbûl efâzıl-ı 'ulemâ vü üdebâsımın mazhar-ı taqdîr ü taqrîzi olmuş olan eşer-i meşhûr şarf kısmının tercümesidir. Miftâhü'l-Mişbâh'ı ta'ķîben neşrine başlanacaktır. Naḥv kısmı muḳaddimen Şükri Beg Efendi tarafından tercüme buyurulmuştur."

Hıfz-ı Vedâd; "Sâde ve laṭîf bir roman olup Beyrût 'ulemâsından mu'allim Şelfûn hazretlerinin te'lîf-kerdeleridir. Qarîben malzeme malzeme neşrine başlanacaktır."

Vay! Demek ki Frenk Olmamışım; "Beyrût ecille-i üdebâsından Ḥalîl Efendi El-ḥûfî hazretlerinin gâyet güzel bir romanı olup Hıfz-ı Vedâd'ın ḥitâm-ı tab'ından sonra neşrine

² Buṭrus bin Bûlus el-Bustânî

başlanacak ve müşârün ileyhiñ bir kıt'a resmini hâvî bulunacaktır. Mütercim mezkûr romana bir de zeyl yazmak taşavvurundadır.

3- Arapçadan tercüme ettiği Arapların Hikâyât-ı Şâirânesi isimli eserinde ise bir aşk hikayesi anlatılmaktadır. İstanbul'da Mahmud Bey Matbaasında, 1312 (1895) yılında basılmıştır. 32 sayfadır.

4- Mahşerü'n-Nefâis isimli eseri bazı şair ve yazarlarımızdan yaptığı seçmelerden oluşmuştur. Andelib, mahlasıyla yayınladığı bu eser 1315'te (1898), İstanbul'da, Asr Matbaasında basılmıştır. Kapağında eserin içeriğiyle ilgili şu açıklama vardır: "Eslâf ve mu'âşirîn-i üdebânîñ âşâr-ı manzûme ve menşûre-i münâhabalarını hâvîdir." Recâizâde Mahmûd Ekrem'in Yâd Et şiiriyle başlayan eser; Ahmed Râsim, Abdurrahman Fehmi Efendi, Yusuf Ziya Bey, Nuri Şeyda Bey, Hersekli Arif Hikmet, Tevfik Fikret, Münire Hanım gibi isimlerin şiir ve nesirlerinden örnekler verir ve en son Abdülhak Hamid'in Kürsî-i İstiğrak şiiriyle son bulur. 108 sayfadır.

5- Bir Demet Çiçek; İstanbul'da, Âlem Matbaasında Ahmed İhsân ve Şürekâsı tarafından 1314 (1897) yılında basılmıştır, 17 sayfadır. Andelib Fâik Esad adını kullanmıştır. Eserde Zemzeme-i Tevhîd, Terâne-i Mahabbet, İtilâ-yı Rûh gibi şiirleri bulunmaktadır.

Eserin kapağında İbnü'l-Mu'tezz'den Arapça bir beyit bulunmaktadır. Beyit ve tercümesi şu şekildedir:

"Merret bi-nâ sihran tayrun fe-ķultü lehâ

Tûbâki yâ-leytenî iyyâki tûbâki"

"Seher vakti bir kuş geldi bize, ona dedim ki; ne mutlu sana, keşke ben de senin gibi olsaydım, sana ne mutlu..."

6- Bahar Çiçekleri, yine Andelib Fâik Esad ismini kullandığı bu eseri A. Asadoryan Matbaasında, 1310 (1893) yılında basılmıştır. 48 sayfalık küçük bir şiir kitabıdır. Gözlerin, Andelib'in Bülbül'e Hitabı, Dağlar, Gönlümden Şikâyet bu eserindeki şiirlerden bazılarının başlıklarıdır.

7- Nagamât, Andelib Fâik Esad ismiyle İstanbul'da, Ahter Matbaasında 1314 (1897) yılında neşredilen küçük bir şiir kitabıdır. 19 sayfadır.

8- Gülbün, çalışmamızın konusunu oluşturan eserdir, ileride ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Ayrıca bazı yakın dönemde yapılan çalışmalarda Andelîb'e nispet edilen bir eser daha vardır; Redd-i Tahlîl. Redd-i Tahlîl, Mehmed Faik, Ali Sedad ve Mahmud Esad tarafından müştereken kaleme alınan bir eserdir. Ahmed Cevdet Paşa'nın Belâgat-ı Osmaniyye'si yazıldığı dönemde oldukça ses getirmiş, onu savunan ve eleştiren eserler kaleme alınmıştır. Abdurrahman Süreyyâ, Ta'likât-ı Belâgat-ı Osmâniyye isimli eseriyle onun içindeki hataları ele alan bir eser kaleme almış, Mekteb-i Hukuk talebelerinden birinin yazdığı Hall-i Ta'likât ve Hacı İbrâhim Efendi'nin Temyiz-i Ta'likât isimli eserleri ise Süreyyâ'nın eleştirilerine cevap vermiş, onu yersiz göstermiştir. Abdurrahman Süreyyâ ise bu iki cevabi eseri Tahlîl-i Hall'inde tenkit etmiştir. İşte Mehmed Faik'in de içinde bulunduğu bu üç kişi ise Redd-i Tahlîl isimli çalışmalarıyla Tahlîl-i Hall'e cevap vermiştir. Eser ilk önce Vakit gazetesinde neşredilmiş daha sonra ise 1299 (1882) yılında Matbaa-i Osmaniye'de kitap olarak basılmıştır. Bu tarihlerde Mehmed Esad hem daha 9-10 yaşlarındadır, hem de daha Faik mahlası veya Andelîb mahlası ile herhangi bir çalışması görünmemektedir. Ayrıca eserin kapağında bu üç isim "Mekteb-i Hukuk Talebesinden" şeklinde tanıtılmıştır ki Mehmed Esad'ın Mekteb-i Hukuk'ta okuduğuyla ilgili bir bilgi yoktur. Muhtemelen bir isim karışması sonucu mezkur eser sehven Andelîb'in eserleri arasına alınmıştır.

Uç, Andelîb'in eserlerinden şu yorumu çıkarmıştır: *"Eserlerinden edindiğimiz izlenime göre, Faik Esad, kendi anlayışınca bir sentez yapmağa çalışır. Kabiliyetli olduğu faaliyetlerinden anlaşılır. Doğu ve Batı eserlerine, kendi muhafazakar telakkilerine göre bir yorum getirme gayreti içindedir; ama ömrü vefa etmemiştir."* (2006: 434)

5. GÜLBÜN

Gülbün, 1318 (1902) yılında, İstanbul'da, Asır Matbaasında basılmıştır. Eserin kapağında, başlığın hemen altında Farsça şu beyit yazılmıştır:

"Şâdem zi-ţâ' n-ı halk ki murğân-ı bâğ-ı aşk

Şâhî ki seng mî-resedeş âşiyân nehend"

Beytin Türkçe tercümesini şu şekilde yapabiliriz:

Aşk bağının kuşlarından (biri) olarak halkın kınamasından mutluyum (Çünkü üzerine) yuva kurulan dal taşlanır.

Kitabın hemen kapağında, dilimizdeki "meyve veren ağaç taşlanır" deyimine

benzeyen "üzerine yuva kurulan dal taşlanır" tabirini içeren bir beyit kullanması şairin belki de bir yerlere göndermesidir.

Eserin kapağında sâhib ü nâşiri olarak Nureddin Remzi ismi kaydedilmiştir. "Şâhib ü nâşiriniñ mührini hâvî olmayan nüshalar sahtedir" ve "Ma'arif Neẓâretiniñ ruşatını ha'izdir" ifadeleri de yine kapakta bulunmaktadır.

Gülbün, 16 sayfadır ve 11 şiirden oluşmaktadır. Şiirlerin hepsi aruzla yazılmıştır. Kullanılan 7 ayrı kalıp ve sayıları şu şekildedir:

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün :	2
Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün :	2
Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün :	2
Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün :	2
Mef' ülü Fâ' ilâtü Mefâ' ilü Fâ' ilün :	1
Mefâ' ilün Mefâ' ilün Fe' ülü :	1
Mef' ülü Mefâ' ilün Fe' ülü :	1

Kitabın hemen başında, şiirlerden önceki sayfada şu açıklama yazmaktadır:

"Mecmû'a-i nâçizimiñ 'unvânı ma'nevî birâder-i muhteremlerim Şeyh Vaşfi Efendi hazretleriyle Müstecâbî-zâde 'İsmet Beg Efendi'niñ birer yâdigâr-ı 'irfândır."

Bu nottan da anlaşılacağı üzere esere ismini veren kişiler Şeyh Vasfi Efendi ve Müstecabi-zade İsmet Bey'dir. Bu kişilerin Andelib'in hayatında önemli yerleri vardır. Hayatlarından kısaca bahsedecek olursak:

Müstecabi-zade İsmet Bey; 1868'de Balıkesir'e bağlı Balya kazasının Müstecâb köyünde doğdu. Babası icra memuru Mehmet Ali Efendi'dir. Arapça, Farsça, Fransızca öğrenmiştir. İstanbul'da hukuk mektebinden mezun olmuştur. Bir ara Çerkez Ahmed Celaleddin Paşa'nın hususî kâtipliğini yaptı. Devrin gazete ve dergilerinde yazılar yazdı. O sıralarda Konya'da sürgün bulunan Ebuzziya Tevfik Bey ile ve diğer bazı zevatla haberleşmeleri üzerine beş yıl kalebentliğe mahkûm edildi. Midilli'de cezasını bitirdikten sonra İzmir'e gitti. Reji idaresi Umur-ı Hukukiye Müdürlüğü'ne tayin edildi. İzmir İstinaf Hukuku Mahkemesi azası olarak çalıştı. Daha sonra istifa ederek dava vekilliği

yapmaya başladı. İzmir’de Hıyâbân isimli beş sayı çıkabilen bir edebî mecmua yayımladı. Tekrar memuriyete dönerek Isparta İstinaf Hukuk Riyaseti’ne tayin edildi. 1917’de orada vefat etti. (Aksoyak, 2005: 93)

Şeyh Vasfî Efendi; 1851’de İstanbul, Fatih, Draman’da doğdu. Babası Nakşibendiyye’ye bağlı Kefevî Dergâhı şeyhlerinden Mehmed Râşid Efendi’dir. Tahsilini tamamlayarak 1866’da vefat eden babasının yerine Kefevî Dergâhı şeyhliğine getirildi. Daha çok eski tarzda yazdığı şiirleriyle tanınan Şeyh Vasfî, Recâizâde Mahmud Ekrem’le Muallim Nâci arasındaki tartışmada Nâci’nin yanında yer almış, yeni edebiyat anlayışına karşı eski edebiyatı savunmuştur. Kendisi bir “asrî edebiyât-ı atika” cereyanı oluşturma gayretindeydi. Bir kısım edebiyat tarihçileri şiirlerini devrine göre sade, üslûbunu selis ve açık, nesrini temiz ve düzgün bulmuşlardır. Yazdığı sarf ve nahiv kitapları uzun süre mekteplerde okutulmuştur. 1910’da vefat etmiştir. Mezarı Draman Camii haziresinde babasının kabri yanındadır. (Özsarı, 2010: 71)

Gülbün’deki şiirlerin başlıkları ve özellikleri şu şekildedir:

Zemzeme-i Tazarru‘; Müstecabi-zade İsmet Bey’in beş beyitlik bir gazelinin üzerine üç mısra daha eklemek suretiyle meydana getirilen bir tahmistir. Beş bentten oluşmaktadır. Mahlas bulunmamaktadır.

Tecellî-i Dildâr; Muallim Naci’nin bir matla’ı üzerine dört mısra daha ekleyerek oluşturulmuş bir tesdistir. Andelîb, beş bentten oluşan şiirinde bu matla’ı her bentte kullanmıştır. Matla’, Muallim Naci’nin Yedigâr-ı Naci eserinde geçmektedir ve şu şekildedir:

"Güneş cemâliñ ider çeşmime ifâza-i nûr

O nûrdan kesilir sîne bir cihân-ı sürûr" (Naci, 1314: 65)

Ancak Andelîb 'cemâliñ' kelimesini 'cemâli' şeklinde almıştır.

Şayf-ı Muhtażar; Altı bentten oluşan bir murabbadır. Kafiye şeması farklı bir şekilde oluşturulmuştur.

Fertûte; Yedi bentten oluşan bir murabbadır, yine bir önceki ile benzerlik göstermektedir.

Bir Akşam ‘ Âlemi; Yine beş bentten oluşan bir murabbadır.

Yâd-ı Mâzî; Dokuz bentten oluşan bir murabbadır.

Güşâyiş-i Rebî^ç; Altı beyitlik bir gazeldir. Mahlas kullanılmamıştır.

Tarz-ı ^ç Atîk; Dokuz beyitlik bir gazeldir, mahlas yine kullanılmamıştır.

Ezhâr-ı Perrân; Kıt'a nazım şekliyle yazılmıştır.

Ġazel; Başlığında da geçtiği üzere bir gazeldir. Eserde mahlasın kullanıldığı tek şiidir.

Hazân; Bu matla' ile esere son verilmiştir.

GÜLBÜN

Zenzeme-i Tazarru^ç

(Fe^ç ilâtün Fe^ç ilâtün Fe^ç ilâtün Fe^ç ilün)

Ṭutmuş âfâkı fûrûġ-ı ruġ-ı pertev-bârın
Cûşîş-ârâ-yı tecellî oluyor esrârîñ
Mevce-zen cân u dile şa^ç şa^ç a-i envârın
"Sañadır zenzeme-i şevki dil-i bîdârîñ
Sañadır nâle-i dil-sûzı hezâr-ı zârîñ"³

^ç Aks-i ruhsâre-i pür-lem^ç a-i taşvîriñdir
Lem^ç a-i necm-i ruġ-ı bâriķa tenvîriñdir
Âteşîn pertev-i la^ç l-i leb-i taķrîriñdir
"Mevce-i nûr tecellî-i cihân-gîriñdir
Şu^ç le-i rengi gülistânda açan ezhârîñ"

^ç Aks ider mihr-i ruġ-ı şa^ç şa^ç a-zây-ı ümmîd
Görünür şâhid-i ârâm-rübâ-yı ümmîd
Serpilir dillere envâr-ı şafâ-yı ümmîd
"Rûh olur seyr ile lebrîz ziyâ-yı ümmîd
Âsumân bir ezeli âyine-i didârîñ"

³ Müstecâbi-zâde ^ç İşmet Beg Efendi'nindir.

Maşrık-ı şubh-ı ezel şa' şa' a-pîrâ görünür

Cümle zerrât birer neyyir-i ma' nâ görünür
Rûhlar şevk ile hep vakf-ı temâşâ görünür
"Çeşm-i haq-bînime envâr-ı tecellâ görünür
Hangi küh-sârına bakşam bu tecelli-zârîñ"

Eski biñ şarşar-ı bîh-efgen-i gül-nahl-i hayât
Eyledim ben yine gül-zâr-ı maḥabbetde şebât
Geliyor gûşuma âvâz-ı hazîn: heyhât
"Eyle yâ Rab baña tevfiķiñi hâdî-i necât
Tutmasın râhımı dâm-ı fiteni eşrârîñ"

Tecellî-i Dildâr

(Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün)

Sepîde-dem açılıp perde-i şeb-i deycûr
Olunca çihre-nümâ-yı hicâb-ı şâhid-i hûr
O nâz-perver-i hüsnüñ hayâli mest-i gurûr
Olup firâz-ı ufuqdan eşî' a-pâş-ı zuhûr
"Güneş cemâli ider çeşmime ifâza-i nûr
O nûrdan kesilir sîne bir cihân-ı sürûr"⁴

Gelince cûşişe envâr-ı şems-i şa' şa' a-dâr
Olur kavâfil-i emvâc-ı kulzüm-i zehhâr
Nazar-firîb birer Tûr-pâre-i seyyâr
Alır kararımı berķ-ı tecellî-i dildâr
"Güneş cemâli ider çeşmime ifâza-i nûr
O nûrdan kesilir sîne bir cihân-ı sürûr"

⁴ Bu matla' ḥazret-i mu' allimiñdir.

Hulûl-i şâm-ı ğarîbânla çihre-i âfâk
Olup melâl-fezâ hemçu tâlî' -i ' uşşâk
Tonar kalırsa nigâhım rehîn-i istiğrâk
Miyân-ı encüm-i tâbândan eyleyüb işrâk
"Güneş cemâli ider çeşmime ifâza-i nûr
O nûrdan kesilir sîne bir cihân-ı sürûr"

Leyâl-i ğamda olup ğarç-ı lücce-i aḫzân
Nücûm-ı bî-fürû-tâba ḫazîn ḫazîn nigerân
Dem-â-dem itdigim eṣnâda böyle âh u figân
Fezâda şehper açar bir şihâb-ı nûr-efşân
"Güneş cemâli ider çeşmime ifâza-i nûr
O nûrdan kesilir sîne bir cihân-ı sürûr"

Muḫâṭ-ı zûlmet-i ye's oldı âh pîş u pesim
Hücûm-ı girye vü feryâddan kışıldı sesim
Yazık yazık ki tükenmekde dem-be-dem nefesim
Faḫaṭ iderse tecellî yine o dâd-resim
"Güneş cemâli ider çeşmime ifâza-i nûr
O nûrdan kesilir sîne bir cihân-ı sürûr"

Şayf-ı Muḫtaẓar

(Mef' ulü Fâ' ilâtü Mefâ' ilü Fâ' ilün)

Bâlîn-i ihtizârda şayf-ı herem-nüma
Sönmekde çihresinde kalan şu' le-i ḫayât
Olmaḫda girye-rîz-i elem mâder-i semâ
İnmekde ḫâb-gâhına ervâḫ-ı bâḫiyât

Ḥavl-i serinde refref-i zâĝân-ı şeb-liḫâ
Cûşîş-nümâ-yı lücce-i zûlmet ḫurûş-ı şâm
Açmaḫda çeşm-i ye'sine bir ğurfe-i beḫâ

Mağribde mihr-i ğârib-i âteş-fürûş-ı şâm

Dil-teng-i ıztırâb kâmarî-i nevha-dâr
 Me 'yûs u nâ-şekîb nigâh-ı kebûterân
 Serdî-feşân-ı hüzn-i hazân arz-ı ğam-medâr
 Pür-irticâc u demdeme deryâ-yı bî-kerân

Eyler iken kararını tâlân çemenleriñ
 Her uğrayışda meşcere pür-şûr-ı fırtına
 Âh eyliyor başınca o nâlân semenleriñ
 Evrâk-ı çihre-zerd-i dem-â-dem süķûtuna

Gelmiş hâlel yüzündeki âşâr-ı revnağa
 Şayfiñ o dil-şikâr benât-ı güzîniniñ
 Haşyetle titriyorlar iderken mu'ânağa
 Te 'sîr-i muhrikiyle veda' -ı hazîniniñ

İtdikçe ıztırâb-ı ğam-efzâsı iştîdâd
 Düşmekde kaçre kaçre sirişk-i teħassüri
 Mecrûh-veş iniltisi itmekde imtidâd
 Mevtiñ mehîb-i pençe-i saht-ı tecâsüri

Fertûte

Sami Beg Efendi'ye
 (Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün)

Mütelâtim muhît-i zulmet-i şâm
 Mevc-der-mevc-i dehşet-i yeldâ
 Âsumân pür-sahâ'ib-i âlâm
 Mün'akis sem' a bir maħûf şadâ

Destbürd-i riyâh-ı yah-beste

İdiyor ki bulutları tâlân
Pür-teşâdüm gûşûn-ı işkeste
Dest-i kahrında muztar u nâlân

Mâh-ı efsürde nûr-ı zulmet-pûş
Gâh u bîgâh rû-nüma-yı kelâl
Vağşet-efzâ cibâl-i dûş-a-dûş
Tutmuş afâkı reng reng melâl

Leme'ât-ı nücûm-ı dûr-â-dûr
Mütevârî-i perde-i hayret
Oluyor ki sönük sönük manzûr
Açılınca sürâdık-ı zulmet

Yanıyor lahd-i külbde 'uryân
Kimsesiz bir fakîr fertûte
Çeşm-i ümmîdi dem-be-dem nigerân
Bâb-ı rahmet-me'âb-ı lâhûta

Çeşm-i fersûdesinde efsürde
Şu'le-i vâpesîn-i şem'-i hayât
Nigeh-i pür-me'âli pejmürde
Leb-i bî-rengi ra'şedâr-ı memât

Zâr u bîtab hem-çu tâ'ir-i âh
Titriyor leblerinde harf-i niyâz
Aldı memdûd bir nefes nâgâh
Rûh-ı bîzârı eyledi pervâz

Bir Akşam 'Âlemi

(Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün)

Şems-i ğârib ufukda girye-künân
Dil-füsürde şehâb-ı hûn-âlûd
Pür-sükûn mahşer-i mezâristân
Bir maḥûf igbirâr çihre-nümûd

Gâh u bîgâh bir boğuḡ feryâd
Bir uğultıyla ‘ aks idüp gidiyor
Şarşılıp nâgehân o ḥüzn-âbâd
Servler yerlere sükûṭ idiyor

Per-güşâ bir şehâb-ı hevl-engîz
Ḥatve-zen zıll-i serdî-i vahşet
Secde-ber seng-zâr-ı ḥüzn-i emîn
Bütün ervâḡ şâmit-i dehşet

Pür-elem bir perîde-reng-i cüvân
Lâl u sâkin mişâl-i seng-i mezâr
Bu ğam-efzâ menâzıra nigerân
Rûhu nâlân ḡayâtdan bîzâr

Vechi bî-naḡş levḡa-i mâtem
Nazar-ı bî-mecâli pür-ma‘ na
Yürüyor maḡşadı mezâr-ı ‘ adem
Ne ḡazîn bir kefen-be-düş-ı fena

Yâd-ı Mâzî

(Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün Fe‘ ülün)

Şu‘ â‘ -ı nev-zuhûr-ı mihr-i tâbân
Olurken reng-pîrâ-yı şehâ ‘ib
Olur bâd-ı cenûbî-veş şitâbân
Bulutlar ğâh peydâ ğâh ğâ ‘ib

Ufuğdan lem' a lem' a cûş-ı envâr
İder eṭrâfî ğarḳ-ı mevc-i elvân
Ṭurur mir 'ât-ı deryâ şâf u hem-vâr
Olur manzûr içinde ' aks-i ekvân

Olur aheste aheste nümâyân
Güneş kim şırma saçlı bir güzeldir
Perîşan zülfi, cism-i şâfi ' uryân
Şanırsıñ neyyir-i şubḫ-ı ezeldir

Ṭurur necm-i seḫer maḫzûn u muğber
Ṭulû' u'ş-şemse karşı vaḳf-ı ḫayret
Baḳar ğûyâ semâdan bir semenber
Perîşân ḫâb-ı ğam bîtâb-ı ḫasret

Bu ḫâlâtı görünce ḳalb-i maḫzûn
İder eyyâm-ı zevḳ-i vuşlaṭı yâd
Olur âlâm-ı ḫüzn-efzâsı efzûn
Deḫânından ḳopar bin âḫ u feryâd

Ne ḫoşdı âḫ o eyyâm-ı şafâ-zâ
Gezerdik yâr ile mes' ûd u şâdân
Olunca câm-ı şâdî neşve-efzâ
Ḳoşardıḳ şevḳ ile raḳşân u ḫandân

Gehî sâḫil-nişîn-i baḫr-i sâkin
Gehî tenhâ-neverd-i kûḫ u şaḫrâ
Hemîşe böyle mehcûr-ı mesâkin
Derûn-ı âsude ekdâr-ı ğabrâ

Lebinde mevce-i nûr-ı tebessüm
Nigâḫ-ı ' işvesi bîtâb-ı sevdâ

Şanırdım rûhum itmiş de tecessüm
Olur bir hûr şeklinde hüveydâ

Zevâle erdiği dem şems-i rahşân
İderdik sâkitâne şehre ‘ avdet
Kalırdı ye’s ile fikrim perîşân
Budur îcab-ı ifrat-ı meveddet

Güşâyîş-i Rebî‘

(Mef’ ulü Mefâ‘ ilün Fe‘ ulün)

Pür-ğande o işve-bâz açılmış
Gûyâ ki bahâr-ı nâz açılmış

Necm-i ruhı olmuş âşikârâ
Ser-beste niğâb-ı râz açılmış

Gördüm ki o mihr-i nâza karşı
Biñ gonca-i pür-niyâz açılmış

Esdikçe nesâ’im-i maḥabbet
Her bürka‘-i ihtirâz açılmış

Nâzende benât-ı nev-bahârân
Murgân-ı terâne-sâz açılmış

‘Uşşak-ı hevâ-pereste artık
Hengâme-i türk-tâz açılmış

Ṭarz-ı ‘ Atîk

(Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün)

Pür-temâyül yine mest-i mey-i pür-zûr gibi
Çeşmi bîtâb-ı nîgeh nazra-i maḥmûr gibi

Tâbiş-i nûr-ı ruḥ-ı nâzı o necm-i emeliñ
Tâb-ı enzârı alır şa' şa' a-i hûr gibi

Çeşm-i bî-tâb ü ferim vaḳf-ı nazardır ruḥına
Mâh-ı tâbâna baḳan dîde-i rencûr gibi

Zühre-i ḥüsnini gördükçe gelüp vecde gönül
Raḳş ider nağme-zenân şevḳ ile zenbûr gibi

Şeb-i hicrânda figân itmedeyim tâ-be-seḫer
Ye's ile nâle iden bülbül-i pür-şûr gibi

Ruḥ-ı pür-tâbını gördükde açıldı ṭab'ım
Güneşe karşı açan ḡonca-i pür-nûr gibi

Rikḳat u ḫüzn ile giryân düşüyor eş'ârım
Şâm-ı ḡurbetde enîn-i dil-i meksûr gibi

Yaḳıyor dilleri âvâzı bu muḫriḳ sâziñ
Nâle-i pür-şerer-i 'âşık-ı mehcûr gibi

Nerde maẓmûn-ı nevin görse edîbân-ı zamân
Dâne-çînâna ḳoşar ḳâfile-i mûr gibi

Ezhâr-ı Perrân

(Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün)

Nesîm-i bî-ḳarârıñ cilve-i cûşîş-fezâsıyla
Kef-efşân mevceler peyda olunca saḫ-ı deryâda

Şanır dil kırtopı renginde güller yâsemenlerdir
Uçarlar câ-be-câ evrâk-ı sebz üstünde şahrâda

Ġazel

(Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün)

Tükendi şarşar-ı hicrânla şabr u sâ mânım
Cerîha-dâr-ı elem nâ-ümîd-i dermânım

Hazîn hazîn gezerim âh idüp tek ü tenhâ
Bu îd-gâhda hem-hâlet-i yetîmânım

Olur mı hiç müyesser neşât-ı hâtır âh
Ribât-ı pür-haţar-ı râh-ı gamda mihmânım

Peyimden olmada pûyân zîlâl-veş âfât
Yine şebât ile kühsâre-pûy-ı peymânım

O ' Andelîb-i garîbim ki âh u nâlemdir
Bu gülsitân-ı emelde delîl-i hırmânım

Hazân

(Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün)

Ağaçlardan süķût eylerken evrâk-ı hazân titrer
Bütün dallar enîn-perdâz olur bâd-ı vezân titrer

SONUÇ

Divan edebiyatının son dönemleri tartışmalarla, yenilik arayışlarıyla geçmiştir. Bu dönemde batı edebiyatından çokça etkilenen, tamamen onları taklit etme çabasında olan şairlerin yanı sıra eskiye taraftar olup nispeten yenilik isteyen şairler de olmuştur. Daha çok Andelîb mahlasıyla tanınan, bir dönem Faik

mahlasını da kullanan Mehmed Esad Bey, bu ikinci sınıf şairlerdendir. Şiirlerinde daha çok klasik üslubu korumuş, içinde veya yönetiminde bulunduğu dergilerde bu türlü yayınlara ağırlık verme çabasında olmuştur.

Bu çalışmada edebiyatımızın klâsik üsluptan modern tarza geçiş süreci gözler önüne serilmiştir. Bu dönem içerisinde farklı yaklaşımlar ortaya konulmuş ve Andelib'in durduğu yer tespit edilmiştir. Onun hayatı, sanatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Şiir kitaplarından biri olan Gülbün, günümüz harflerine aktarılmış ve yeni çalışmalara kapı aralanmıştır.

İlk eserini Paşmakçı-zâde Hafidi Mehmed Esad olarak yayınlamış olan şairimiz daha sonraki eserlerinde Andelib Faik Esad ismini kullanmış, son eserlerini ise yalnızca Andelib mahlasıyla yayınlamıştır.

Andelib, Gülbün isimli eserinde mahlasını yalnızca bir gazelde kullanmıştır. Şiirlerini aruzla yazmasına rağmen değişik bir formda murabba yazması veya şiirlerinde başlık kullanması onun yenilik arayışlarını göstermektedir. Tahmis ve tesdis geleneğini sürdürmesi de yine klasik şiirle olan bağını ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

AKAY, Hasan (2006). "Servet-i Fünûn Topluluğu (1896-1901) ve Şiiri", *Türk Dünyası Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Cilt: 7, s. 441-556.

AKSOYAK, İsmail Hakkı (2005). "Müstecabizade İsmet'in Müşterek Şiirleri", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı: 17, s. 91-99.

Ali Sedâd vd. (1299). *Redd-i Tahlîl*. İstanbul: Matbaa-i Osmaniye.

Andelib (1312). *Arabların Hikâyât-ı Şâirâneleri*. İstanbul: Mahmud Bey Matbaası.

Andelib (1318). *Gülbün*. İstanbul: Asır Matbaası.

Andelib (1315). *Mahşerü'n-Nefâis*. İstanbul: Asır Matbaası.

Andelib, Faik Esad (1310). *Bahar Çiçekleri*. İstanbul: A. Asadoryan Matbaası.

Andelib, Faik Esad (1314). *Bir Demet Çiçek*. İstanbul: Âlem Matbaası.

Andelib, Faik Esad (1314). *Nağamât*. İstanbul: Ahter Matbaası.

Faik Esad (1308). *Gül Demetleri*. İstanbul: Ahter Matbaası.

İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal (1988). *Son Asır Türk Şairleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

GARİPER, Cafer (2004). "Geçiş Dönemi Nesli: Ara Nesil", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*, (Editör) Ramazan Korkmaz, Ankara: Grafiker Yayınları, s. 105-117.

Mehmed Esad, Paşmakçı-zâde Hafidi (1307). *Sabâh-ı Hayâtım*. İstanbul: Karabet Matbaası.

Muallim Naci (1314). *Yâdigâr-ı Nâcî*. İstanbul: A. Asadoryan Malûmât Matbaası.

OKAY, M. Orhan (1998). "Hazîne-i Fünûn", Cilt 17, *TDV İslam Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. s. 135-137.

ÖZGÜL, M. Kayahan (2006). "XIX. Asrın Özel Bir Edebiyat Mahfeli Olarak Encümen-i Şuarâ", *Türk Dünyası Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Cilt: 7, s. 29-117.

ÖZSARI, Mustafa (2010). "Şeyh Vasfi", Cilt 39, *TDV İslam Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. s. 71-72.

ŞENTÜRK, A. Atilla ve KARTAL, Ahmet (2014). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

UÇ, Himmet (2006). "Farklı Bir Batılılaşma Anlayışını Temsil Edenler: Mutavassıtın", *Türk Dünyası Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Cilt: 7, s. 407-440.

UÇMAN, Abdullah (2004). "Mekteb", Cilt 29, *TDV İslam Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. s. 1-2.

YETİŞ, Kâzım (2006). "I. Meşrutiyet (1876-1894) Dönemi", *Türk Dünyası Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Cilt: 7, s. 390-406.

YÜCE, Sefa (2016). "Mutavassıtın, Edebî Muhitler ve Andelib", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 47, s. 236-243.